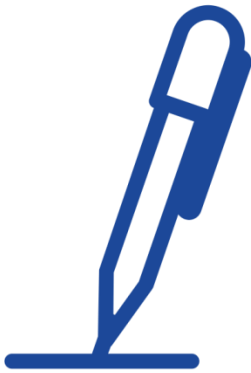

Inzet vrijwilligers in de (non-)formele volwasseneneducatie

Achtergronddocument

december 2018

Vooraf

Inzet van vrijwilligers in de volwasseneneducatie is niet nieuw, maar heeft de laatste jaren een grote vlucht genomen, vooral in het non-formele domein van de volwasseneneducatie. Daarnaast zien we een verbreding van inzet van vrijwilligers in taaltrajecten naar inzet van vrijwilligers in andere trajecten voor basisvaardigheden, met name digitale vaardigheden. In het Vrijwilligersmodel NT1 worden richtlijnen gegeven hoe die inzet kan bijdragen aan verbetering van de kwaliteit van het onderwijs binnen het NT1-veld. Dit achtergronddocument schetst de ontwikkelingen rond de inzet van vrijwilligers in het formele en non-formele domein van de volwasseneneducatie.

1. Vrijwilligers NT1 in de formele educatie

Het werken met vrijwilligers is niet iets nieuws binnen het NT1-veld. Integendeel, het alfabetiseringsonderwijs is in de jaren '80 van de vorige eeuw grotendeels als vrijwilligerswerk begonnen en ook binnen de roc's is er een lange traditie van inzet van vrijwilligers. Door de veranderingen binnen de volwasseneneducatie van de laatste jaren is er veel veranderd in het educatieaanbod. Lang niet alle roc's bieden nog educatie aan en ook lang niet alle roc's hebben nog eigen vrijwilligers in formele trajecten.

Over de inzet van vrijwilligers in NT1-trajecten is weinig bekend. Er is na een onderzoek naar de inzet van vrijwilligers in 2011¹ geen onderzoek bekend dat zich specifiek richt op de inzet van vrijwilligers bij NT1-trajecten. Uit het onderzoek uit 2011 en uit gesprekken en informatie die zijn verkregen middels contacten met aanbieders en een conferentie over NT1 in het voorjaar van 2018 blijkt dat het aantal vrijwilligers in NT1-trajecten beperkt is binnen de formele volwasseneneducatie. Vrijwilligers die actief zijn, werken zowel op de locatie van de onderwijsinstelling als daarbuiten en meestal onder directe regie van de docent.

Behalve taaltrajecten gaat het in de formele educatie ook om trajecten basisvaardigheden in de brede zin van het woord: het gaat dan ook om rekenen en digitale vaardigheden. Het aandeel van die trajecten binnen de formele educatie is veel kleiner dan taaltrajecten NT1 en NT2. In hoeverre in de trajecten rekenen en digitale vaardigheden vrijwilligers worden ingezet is weinig tot niets bekend. In NT2-trajecten gebeurt dit juist op grote schaal. Voor trajecten digitale vaardigheden geldt dat deze nog maar sinds kort mogen worden aangeboden als aparte opleidingstrajecten. Voorheen werden binnen de WEB² digitale vaardigheden gezien als een onderdeel van taal- en rekentrajecten.

2. Vrijwilligers NT1 in de non-formele educatie

De volwasseneneducatie is in de jaren '80 begonnen als non-formele educatie met de opkomst van projecten alfabetisering in het welzijnswerk en taalcursussen voor immigranten. Deze projecten draaiden hoofdzakelijk op inzet van vrijwilligers. Dit geldt voor zowel NT1- als NT2-trajecten.

De volwasseneneducatie formaliseert en professionaliseert in de jaren '90. Met de komst van de Kaderwet ve, de vorming van de voormalige basiseducatie, daarna de vorming van de roc's en de invoering van de WEB en de inburgering, vindt volwasseneneducatie met name plaats in het formele domein. In de latere inburgeringstrajecten werden en worden vrijwilligers vooral ingezet voor ondersteuning van deelnemers bij het vinden van hun weg in de samenleving, in programma's voor vrouwen in achterstandssituaties in wijken en voor het oefenen van conversatie.

¹ Hanekamp, M. & Bos, I (2012): *Vrijwilligers in educatieve trajecten. Rollen, taken en competenties*. 's-Hertogenbosch, CINOP.

² WEB: wet Educatie Beroepsonderwijs. Wet Educatie en Beroepsonderwijs, ingevoerd in 1996. Deze wet regelt de organisatie van verschillende vormen van beroepsonderwijs en volwasseneneducatie. Gemeenten krijgen jaarlijks budget op basis van deze wet voor het inkopen van cursussen gericht op het verbeteren van de Nederlandse taal, rekenen en digitale vaardigheden. Het mogen alleen cursussen zijn bestemd voor volwassenen vanaf 18 jaar die niet inburgeringsplichtig zijn.

Met de komst van het programma Taal voor het Leven (2012-2015) dat is voortgezet in het huidige programma Tel mee met Taal (2015-2018) is weer een belangrijke impuls gegeven aan de non-formele sector. Bibliotheken, welzijnsorganisaties en vrijwilligersorganisaties zijn op grote schaal actief in het non-formele educatiedomein.

Door de wijziging van de WEB in 2015 is het bovendien mogelijk dat gemeenten trajecten inkopen bij non-formele aanbieders. Uit de evaluatie van de wetswijziging blijkt dat daar nog maar op beperkte schaal gebruik van wordt gemaakt, maar gemeenten wenden soms ook andere geldstromen binnen het sociaal domein aan voor non-formele educatie.

Binnen de non-formele sector worden vooral taaltrajecten voor NT2-deelnemers aangeboden en trajecten digitale vaardigheden. Uit de verschenen evaluatie van de WEB in 2018 blijkt dat het maar mondjesmaat lukt om NT1-deelnemers te werven.

Bibliotheken

Behalve taalaanbieders en vrijwilligersorganisaties die zich richten op taalcoaching van met name NT2-ers, zijn momenteel ook de bibliotheken actief op het gebied van basisvaardigheden. Zij richten zich vooral op taal en digitale vaardigheden. Wat taal betreft ligt ook daar de nadruk op NT2, maar de grootste toename zien we in het aanbod voor digitale vaardigheden.

Hoewel het aandeel NT1-trajecten zeer beperkt is in de non-formele sector, maakt de doelgroep NT1 wel gebruik van mogelijkheden binnen de non-formele sector. We zien deze doelgroep wel in programma's voor digitale vaardigheden uitgevoerd door bibliotheken. Soms worden deze trajecten gecombineerd met taal of fungeren ze als doorverwijzing naar taaltrajecten.

Gezien het feit dat het aanbod in het non-formele domein zich momenteel vooral richt op NT2 en digitale vaardigheden, betekent dit dat vrijwilligers in de non-formele sector in de huidige context vooral actief zijn in het bieden van ondersteuning aan NT2-deelnemers en bij trajecten digitale vaardigheden.

Rollen van vrijwilligers

De inzet van vrijwilligers in NT2 trajecten in de non-formele sector kent een ontwikkeling waarbij vrijwilligers vaak onafhankelijk van een professionele docent begeleiding en ondersteuning bieden in 1 op 1 situaties of in kleine groepen en soms ook lesgevende taken krijgen toebedeeld. De vraag is of dit wenselijk is en of vrijwilligers zo niet overvraagd worden. Binnen het project VIME is daarom gewerkt aan een model dat vooral kijkt naar waar vrijwilligers meerwaarde kunnen bieden en dat uitgaat van de samenwerking tussen docenten en vrijwilligers.

In de trajecten voor digitale vaardigheden binnen bibliotheken werken ook veel vrijwilligers. Het specifieke hier is dat die vrijwilligers ook getraind en ondersteund worden door een professional, maar dan iemand vanuit de bibliotheek. Over welke rollen en taken vrijwilligers hier precies uitvoeren, hoe ze daarin worden begeleid, ondersteund en getraind is nog weinig onderzocht en bekend. In het kader van dit achtergronddocument ligt de focus op vrijwilligersinzet in taaltrajecten. Naar de inzet van vrijwilligers in trajecten digitale vaardigheden is verder onderzoek nodig.

Het VIME project voor NT1 is uitgevoerd met de ondersteuning van het Steunpunt Basisvaardigheden.

De **Toolkit Vrijwilligersmodel NT1** bevat:

- Vrijwilligersmodel NT1
- Richtlijnen voor de training en competenties van vrijwilligers in NT1-trajecten
- De doelgroep NT1: kenmerken en leerdoelen
- Werkveld NT1: begrippen en verantwoording
- Vanuit beleid sturen op effectieve inzet van vrijwilligers
- Achtergronddocument *Inzet van vrijwilligers in (non-)formele volwasseneneducatie*

De Toolkit Vrijwilligersmodel NT1 vindt u op: www.steunpuntbasisvaardigheden.nl

Partners in het VIME NT1 project waren:

